

RIKSDAGENS FÖRFATTNINGSSAMLING

UTGIVEN AV RIKSDAGENS FÖRVALTNINGSKONTOR

UTKOM DEN 31 DECEMBER

1970 · NR 10

Nr 10

Instruktion för riksdagens ombudsmän

*antagen av riksdagen den 14 december 1967, med den 15 december 1970
vidtagen ändring¹*

Uppgifter

1 §.

Riksdagens ombudsmän (*justitieombudsmännen*) har tillsyn över att de tjänstemän och andra, som är underkastade fullständigt ämbetsansvar, i sin tjänsteutövning efterlever lagar och andra författningar och i övrigt fullgör sina åligganden. Ombudsmännen skall vidare verka för att brister i lagstiftningen avhjälpes och för att enhetlig och ändamålsenlig rättstillämpning främjas.

Justitiekanslern är undantagen från ombudsmännens tillsyn. Ombudsmännen står ej under tillsyn av varandra.

2 §.

Ombudsmans tillsyn bedrivs genom inspektioner och genom sådana undersökningar och beslut som kan anses påkallade med anledning av klagomål, inspektionsiakttagelser eller andra förhållanden.

Ombudsman äger som särskild åklagare väcka åtal, när någon som står under hans tillsyn i sin tjänsteutövning brutit mot lag eller annan författning eller på annat sätt åsidosatt något tjänsteåliggande. Kan sådan gärning beivras genom disciplinärt förfarande, äger han göra anmälan till den som har disciplinär bestraffningsrätt. Om vissa åklagaruppgifter gäller särskilda bestämmelser i 17 och 18 §§.

Uppkommer under tillsynsverksamheten anledning att väcka fråga om författningsändring eller annan åtgärd från statens sida, äger ombudsman göra framställning i ämnet till riksdagen eller Konungen.

Ombudsmännen skall årligen vid riksdagens början lämna riksdagen en ämbetsberättelse för närmast föregående kalenderår. Berättelsen skall innehålla redogörelse för de åtgärder som vidtagits med stöd av andra och tredje styckena och för ämbetsförvaltningen i övrigt.

3 §.

Det åligger ombudsmännen särskilt att övervaka efterlevnaden av bestämmelserna om frihetsberövanden, om tryckfrihet och allmänna hand-

¹ Här omtryckt med ändring av 17, 18 och 23 §§ (BaU 1970:85, rskr. 477; SFS 1970:948). Tidigare lydelse se SFS 1967:928, RFS 1968:2.

lingars offentlighet samt, såvitt angår ombudsman som har tillsyn över försvaret, bestämmelserna om krigsmäns behandling och omvårdnad.

Ombudsmännen bör främst ingripa, när enskilds rättssäkerhet kränkts eller satts i fara eller när någon åsidosatt sin tjänsteplikt av egennyttia, mannamån eller grov försummelse.

Vid tillsyn över kommunal verksamhet skall ombudsman beakta de särskilda betingelser under vilka den folkliga självstyrelsen arbetar. Han bör icke ingripa så, att den kommunala verksamheten onödigt hämmas.

Organisation

4 §.

Ombudsmännen skall vara tre. Varje ombudsman skall ha ett tillsynsområde. I arbetsordning meddelas föreskrifter om tillsynsområdets omfattning och om den inbördes fördelningen av tillsynsområdena.

Efter överenskommelse mellan berörda ombudsmän får tillfälligt avsteg göras från föreskrifter som meddelats enligt första stycket. På samma sätt bestämmas vilken ombudsman som skall svara för handläggningen av fråga som rör mer än ett tillsynsområde.

5 §.

För ombudsmännen skall finnas två ställföreträdare.

När ombudsman åtnjuter semester eller är hindrad att utöva sin tjänst, tjänstgör ställföreträdare i hans ställe.

Ombudsman äger vid behov uppdraga åt ställföreträdare att utföra vissa göromål som ankommer på ombudsmannen.

6 §.

Ombudsmännen skall till sitt förfogande ha en gemensam expedition. Vid denna är anställda en kanslichef, byråchefer och i övrigt tjänstemän enligt personalförteckning. I mån av behov och tillgång på medel äger ombudsmännen anlita annan personal ävensom experter och sakkunniga.

Kanslichefen åligger att under ombudsmännen leda och fördela arbetet inom expeditionen och att i övrigt lämna samtliga ombudsmän erforderligt biträde.

I arbetsordning föreskrives vilka byråer som skall finnas och vilken arbetsfördelning i övrigt som skall gälla.

Om klagomål

7 §.

Klagomål bör anföras skriftligen. Innehar klaganden handling, som är av betydelse för ärendets utredande och bedömande, bör den bifogas.

Den som är berövad sin frihet äger sända skrift till ombudsmännen utan hinder av för honom gällande inskränkningar i rätten att sända brev och andra handlingar.

På klagandens begäran skall på expeditionen utfärdas bevis att hans klagoskrift inkommit dit.

8 §.

Ombudsman bör lämna klagomål utan åtgärd, om det från allmän och enskild synpunkt är av ringa betydelse att saken prövas.

9 §.

Är fråga, som väckts genom klagomål, av sådan beskaffenhet att den lämpligen kan utredas och prövas av annan myndighet än ombudsman eller justitiekanslern och har myndigheten ej tidigare prövat saken, äger ombudsman överlämna klagomålet till denna myndighet för handläggning.

Klaganden skall underrättas, om klagomål överlämnas till annan myndighet.

Allmänna bestämmelser om handläggningen

10 §.

Ombudsman skall verkställa de utredningsåtgärder som fordras för prövning av klagomål och andra ärenden.

Myndigheter och tjänstemän skall lämna ombudsman de upplysningar och det biträde han begär. Vid begäran om förklaring eller upplysning äger ombudsman förelägga vite till högst 1 000 kronor. Försuttet vite skall uttagas på begäran av ombudsmannen.

Ombudsman äger övervara domstolars och andra myndigheters överläggningar och beslut, dock utan rätt att yttra sin mening. Han skall ha tillgång till myndigheternas protokoll och handlingar.

11 §.

Även om straff för påstått ämbetsbrott är förfallet, äger ombudsman verkställa utredning om brottet, om det uppkommer fråga angående enskilt anspråk i anledning av detta. Sådan utredning bör verkställas, om målsäganden enligt 22 kap. 8 § rättegångsbalken ej får föra talan om det enskilda anspråket med mindre talan biträdes av åklagare.

12 §.

Om förekommet fel ej är av allvarlig beskaffenhet och särskilda skäl inte föranleder annat, bör ombudsman, i stället för att väcka åtal eller göra anmälan till myndighet med disciplinär bestraffningsrätt, låta bero vid erinran, vunnen rättelse, avgiven förklaring eller vad som i övrigt förekommit.

13 §.

Ombudsman äger uppdraga åt annan att väcka och utföra åtal.

Beslut att fullfölja talan till högsta domstolen får ej fattas av annan än ombudsman. I mål, som anhängiggjorts vid underrätt, bör talan fullföljas till högsta domstolen endast om synnerliga skäl föranleder det.

14 §.

Om det i ärende hos ombudsman göres påstående eller uppkommer misstanke om sådant brott, som ombudsman ej äger åtala men som i händelse av åtal genom annan åklagare kan föranleda tillämpning av 20 kap. 8 § brottsbalken, skall ombudsmannen lämna handlingarna i saken till behörig åklagare.

15 §.

Ärende avgöres efter föredragning som ankommer på tjänsteman vid expeditionen eller särskilt utsedd föredragande. Ombudsman äger dock avgöra ärende utan föredragning.

Diarier skall föras över samtliga ärenden och däri vidtagna åtgärder.

I fråga om varje beslut skall vid expeditionen finnas handling, varav framgår vem som fattat beslutet och vem som varit föredragande samt beslutets dag och innehåll. Registratur skall hållas över särskilt uppsatta beslut.

Protokoll föres vid inspektioner och när protokoll fordras av annan orsak.

Särskilda åklagaruppgifter

16 §.

Om ledamot av högsta domstolen eller regeringsrätten gör sig skyldig till förfarande som avses i 101 § regeringsformen, är den ombudsman vars tillsynsområde beröres skyldig att väcka och utföra åtal mot honom vid riks-rätten.

Om riksdagens konstitutionsutskott enligt 106 § regeringsformen beslutar att väcka åtal mot statsråd, åligger det den ombudsman som utskottet utsett härtil att väcka och utföra talan vid riks-rätten.

I fall som avses i denna paragraf äger 13 § första stycket ej tillämpning.

17 §.¹

Har riksdagen, dess finansutskott eller revisorer beslutat om åtal mot fullmäktig i riksbanken eller i riksgäldskontoret eller mot direktionsledamot i riksbanken eller riksgäldsdirektören och chefen för riksgäldskontoret, där dessa inte är fullmäktige, eller har, i sistnämnda fall, fullmäktige i riksbanken beslutat ställa direktionsledamot i banken under åtal eller fullmäktige i riksgäldskontoret beslutat om åtal mot riksgäldsdirektören och chefen för riksgäldskontoret, åligger det ombudsman att väcka och utföra talan.

Beslutar riksdagen beivra sådant brott mot riksdagens, dess organs eller tjänstemäns eller enskilda riksdagsledamöters frihet, som avses i 110 § första stycket tredje punkten regeringsformen, åligger det ombudsman att väcka och utföra talan. Detsamma gäller om kammarens talman hos ombudsman för beivran anmäler störande uppträdande av åhörare till dess överläggningar.

Den som beslutat åtal eller gör anmälan enligt denna paragraf bestämmer vilken ombudsman som skall föranstalta om åtal.

Övriga bestämmelser

18 §.¹

Samtidigt som ämbetsberättelse lämnas till riksdagen skall diarier, protokoll och registratur för närmast föregående kalenderår lämnas till konstitutionsutskottet.

19 §.

Expeditionen skall hållas öppen för allmänheten under tid som ombudsmännen bestämmer.

¹ Paragrafen får här angivna lydelse när de förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, som riksdagen antagit som vilande med anledning av förslagen under 1 i Kungl. Maj:ts proposition nr 40 till 1970 års riksdag, slutligt antagits och erhållit kraft av grundlag. Dessförinnan gäller lydelse enligt SFS 1967:928, RFS 1968:2.

20 §.

Ombudsmännen fastställer gemensamt arbetsordning och de allmänna bestämmelser i övrigt som fordras för arbetet inom expeditionen utöver denna instruktion.

I arbetsordningen eller genom särskilt beslut får överlämnas till tjänsteman vid kansliet att vidtaga åtgärd för ärendes beredande, till kanslichef, byråchef eller särskilt utsedd utredningsman att verkställa inspektion, dock utan rätt att därvid framställa anmärkning eller göra annat uttalande på ombudsmans vägnar, till kanslichef att besluta i administrativa frågor av rutinmässig natur.

21 §.

Ombudsmännen tillsätter gemensamt tjänster vid expeditionen samt an- tager personal i övrigt.

Utöver vad som följer av 9 § tjänstemannastadgan för riksdagen och dess verk, äger ombudsmännen besluta att tjänst som byrådirektör skall tillsättas utan att kungöras till ansökan ledig.

22 §.

När ombudsmännen har att fatta beslut gemensamt, avgöres saken genom omröstning. Förekommer skiljaktig mening, antecknas den i protokoll eller på annat lämpligt sätt.

23 §.¹

Om besvär över beslut av ombudsmännen i administrativt ärende, som gäller tjänstetillsättning eller eljest rör tjänsteman vid expeditionen, föreskrivs i besvärstadgan för riksdagen och dess verk.

Denna instruktion träder i kraft dagen efter den då val av riksdagens ombudsmän förrättats under 1968 års riksdag, varvid instruktionen den 24 maj 1957 (nr 165) för riksdagens ombudsmän upphör att gälla.

Instruktionen skall äga tillämpning på innehavaren av det nuvarande militieombudsmannaämbetet och dennes ställföreträdare utan hinder av gällande ämbetsperiod.

¹ Paragrafen får här angivna lydelse den 1 januari 1971.

